

Τὰ ποιήματα πού συγκέντρωσα τὰ εἶχα ταξινομήσει χονδρικῶς σὲ τέσσερες κατηγορίες - χωρὶς καὶ νὰ ἐπιμείνω πάντως σ' ἓνα στεγανὸ διαχωρισμό. Ἄρχισα μ' ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ποίημα τοῦ Πατσώνη πού εἶχε θέμα του τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς (καὶ συγκεκριμένα τὴν ἀπογραφή), πέρασα σὲ ὄσα σχολίαζαν τὸ γεγονὸς τῆς γεννήσεως καὶ τὸ φυσικὸ του περίγυρο (Γκωτιέ - Στασινόπουλος - Κυριαζῆς), ἔπειτα σὲ δύο ποιήματα - συναισθηματικὲς προβολές στὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο τοῦ θαύματος (Παλαμᾶς - Νικόδημος) καὶ τελείωσα μὲ ποιήματα πού ἐμπνέονταν ἀπὸ τὴν ἑορταστικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν Χριστουγέννων στὸ παρόν (Χατζόπουλος - Σπεράντζας - Ἄγρας).

Σὲ κάθε ποίημα προσπάθησα τὰ παιδιά νὰ δρέψουν τὸ ἀπόσταγμα, τὴν κυρίαρχη ποιητικὴ ἰδέα, καὶ σ' αὐτὸ ἐπίσης ἀπέβλεπε τὸ ξαναγύρισμα καὶ ἡ ποιητικὴ σύνοψη στὸ τέλος. Τρία ποιήματα - ἓνα τοῦ ἀναγνωστικοῦ των - εἶχα διαπιστώσει ἀπὸ τὴν προηγούμενη ὅτι ἦταν γνωστὰ στὰ παιδιά, γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἀπήγγειλαν τὰ ἴδια.

Ἡ ἀφόρμησις ἔγινε μὲ ἀναφορὰ στὴν πρώτη παράγραφο τοῦ κειμένου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. («Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐξῆλθε διάταγμα παρὰ τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου νὰ ἀπογραφῆ πάσα ἡ οἰκουμένη... Καὶ ἦρχοντο πάντες νὰ ἀπογράφωνται, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν...»). Ὁ Παπατσώνης σ' ἓνα ἀπόσπασμά του «Ἡ κλωστή» («Κατέχω πῶς τὰ χάνια εἶχαν γεμίσει...») ἐπεξεργάζεται ἀκριβῶς τὴν παράγραφο αὐτὴ τοῦ Λουκᾶ καὶ περιγράφει μὲ ἰδιαίτερη ἐπιτυχία τὴν κοσμοσυρροή καὶ τὴν ἀναστάτωση ἐξ αἰτίας τῆς ἀπογραφῆς μὲ τὰ καπηλεῖα—ὅπως μαθαίνομε στὸ ποίημα. «Τὰ καπηλεῖα» πού ἔκαμαν χρυσὲς δουλειές καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους πού πολλοὶ τοὺς παρασύρθηκαν τὸ ριζαν ἔξω, χωρὶς νὰ ὑποψιάζωνται τί μεγάλο θαῦμα ἔκρυβε ἐκείνη ἡ νύχτα.

Τὰ ἐπόμενα δύο ποιήματα εἶναι γεμάτα τρυφερότητα γιὰ τὸ βρέφος Χριστὸ πού γεννήθηκε τόσο ταπεινὰ ὅσο καὶ τὸ πιὸ ταπεινὸ μωρουδάκι τοῦ κόσμου. Χαρακτηριστικὰ ὁ Γκωτιέ ἀνησυχεῖ γιὰ τὸ νεογέννητο πού δὲν ἔχει σκεπάσματα καὶ κρυώνει, ἐνῶ ὁ Στασινόπουλος λυπᾶται πού γεννήθηκε χωρὶς κεντημένα ρουχαλάκια. Ὁ Κυριαζῆς πάλι γύρω ἀπὸ τὴ φτωχικὴ φάτνη θὰ συνθέσῃ μία δοξαστικὴ συμφωνία στὴν ὁποία μπάζει ὅλη τὴν πολύφωνη μουσικὴ τῆς δημιουργίας.

Προσωπικώτερος ὁ Παλαμᾶς καταξιώνει τὸ αἶσθημά του διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ποιητικῆς ἀπαγωγῆς: Ἄς μπορούσε νὰ ἦταν ἓνα ἄχυρο τοῦ σταύλου τὴν ὥρα πού πρωτάνοιξε τὰ μάτια του ὁ Χριστός!... Λιγώτερο δόκιμος στὰ ἐκφραστικά του μέσα ὁ Νικόδημος δημιουργεῖ ποιητικὸ κλίμα μ' ἓνα ἀξιοπρόσεκτο εὖρημα: τοποθετεῖ τὴ σκηνὴ στὰ 25 μ.Χ. καὶ βάζει ἓναν ἀπ' τοὺς τσοπάνηδες πού παρευρέθησαν στὴ γέννησι νὰ ξαναζῆ μὲ τὴ θύμησί του τὸ θεϊκὸ ἐκεῖνο βράδι.

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι μᾶς μεταφέρουν στὸ παρόν: ἀκοῦμε τίς χριστουγεννιάτικες καμπάνες σ' ἓνα χιονισμένο ἑλληνικὸ χωριό, χαιρόμαστε τὴν ἀφέλεια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ πού προσκαλεῖ τὸν νεογέννητο Χριστὸ στὸ σπίτι τους, νὰ ζεσταθῆ καὶ νὰ τὸν φιλέψῃ ἓνα κομμάτι χριστουγεννιάτικη πίττα, καὶ μὲ τὸν Ἄγρα τέλος ξαναζοῦμε τὴν ἱστορία τῆς γεννήσεως στὸ εἰκόνισμα τοῦ σπιτιοῦ του, ἐνῶ ἔξω μαίνεται ὁ χειμῶνας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Παπατσώνη καὶ ἄλλων ποιημάτων ἐπίσης χρησιμοποιήθηκαν ἀποσπάσματα μόνο, σύμφωνα μὲ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ διαγράμματος διδασκαλίας καὶ μὲ γνώμονα τὸ ἐνδεχόμενον συναισθηματικὸ κορεσμό τῶν μαθητῶν.

Ἐκλείσα τὴ διδασκαλία (πλέον τῆς μιᾶς ὥρας) μὲ μίαν σύντομη ὑπόμνησι τῆς σημασίας τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς συμβολῆς τῆς τέχνης στὴν συγκινησιακῶς βαθύτερη προβολή της. Καὶ ἀπεχώρησα μὲ μία ἀδέβαιη ἐντύπωσι ὅτι δὲν καταχράσθηκα τὴν ἀθωότητα τοῦ βρέφους τῆς Βηθλεέμ, τὴ δικαιοδοσία τῶν ποιητῶν, τὴν ἀναισθησία τῶν παιδιῶν καὶ τὴν ἀνοχὴ τῶν συναδέλφων μου πού εἶχαν τὴν καλοσύνη καὶ τὴν ὑπομονὴ νὰ μὲ ἀκούσουν.

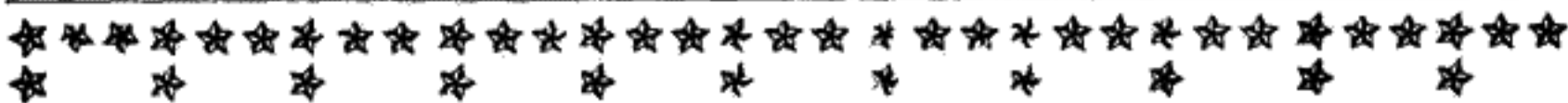
Κριτική τῆς διδασκαλίας

Χαρακτηριστικό τῆς ιδιορρυθμίας τῆς «διδασκαλίας» εἶναι ὅτι ξεσήκωσε τίς πλέον ἑτερόκλητες καί κυρίως ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀντιδράσεις (ἐγνοῶ ἀπό τήν πλευρά τῶν ἐνηλίκων). Ἐνδεικτική ἦταν ἡ στάσις μιᾶς μερίδος τοῦ ἀκροατηρίου πού τήν ξένισαν τὰ τεκταινόμενα, δὲ μπόρεσε νὰ ἀντιληφθῇ τὰ πλαίσια μέσα στά ὁποῖα κινήθηκε τὸ «μάθημα» καί βρέθηκε στή δυσάρεστη ἐκείνη θέσι τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν χάσει τὸν προσανατολισμό τους. Ἄλλοι ἀπεναντίας δέχτηκαν μὲ χαρὰ τὸ ξάφνιασμα, (μερικοὶ ἴσως καί ἀπὸ σνομπισμό), καί ἀρκέστηκαν σ' αὐτό. Νηφαλιώτεροι μερικοὶ ἐπρόσεξαν ὅτι ἡ σύνθεσι τοῦ προγράμματος θὰ μπορούσε νὰ εἶναι λιτώτερη καί νὰ εἶχε χρησιμοποιηθῇ ἐπιδιασκόπιο γιὰ τὴν προβολή τῶν πινακῶν.

Ἡ διδασκαλία ἐθορύβησε εἰδικώτερα τοὺς δογματικούς τῆς θρησκευτικῆς καί τῆς διδακτικῆς ὀρθοδοξίας. Τοὺς πρώτους, γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν κοσμικοῦ ποιητοῦ καί ὄχι ἐκκλησιαστικοῦ ὑμνογράφου (καί ἄς εἶναι ἀκατάληπτοι στά παιδιὰ) καί πίνακες εὐρωπαϊῶν ζωγράφων ἀντὶ μιᾶς εἰκόνα τῆς γεννήσεως (ἄς εἶναι καί κάποια γλυκερὴ χαλκομανία ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι ἢ ἀπὸ τίς ἀνεκδιήγητες ἐκείνες λιθογραφίες Δημητράκου πού ἔχουν, ἀλίμονο, προμηθευθῇ ὄλα τὰ σχολεῖα — γιὰ τὸ ὄχι καί μιὰ φάτνη ψιλικατζίδικη ἀπὸ χαρτόνι;). Ἐνοχλήθηκαν ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἔμφασι πού δόθηκε στά ἀνθρώπινα στοιχεῖα τοῦ θρησκευτικοῦ γεγονότος, τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀποφυγὴ ὑπερβατικοῦ ἰδιώματος, καί γενικώτερα ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο τόνο τῆς διδασκαλίας. Τοὺς διέφυγε ὅτι εἶχαν ἐμπρὸς τοῦ διδασκαλικῆ ἔδρα καί ὄχι ἄμβωνα ἐκκλησίας.

Οἱ ἀπολογηταὶ τῆς διδακτικῆς ὀρθοδοξίας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπισημάνουν τὴν παράλειψι, κατὰ τὴν ἀποψὶ τους, ὀρισμένων μεθοδολογικῶν καί ἄλλων ἀπαιτήσεων τοῦ νέου σχολείου, ὅπως εἶναι ἡ τριμερὴς περὶα, ἡ αὐτενέργεια, ὁ ἐλεύθερος διάλογος τῶν μαθητῶν καί ἄλλα ἠχηρὰ παρόμοια. Ἐδωσαν ἔτσι τὴν ἐντύπωσι ὅτι τοὺς διαφεύγουν πράγματα περισσότερο κεφαλαιώδη. Ὅτι μὲ ἀξιώματα καί συνταγολόγια παιδεῖα δὲν γίνεται. Πρέπει πρωτίστως νὰ ἔχωμε ἐπίγνωσι τῆς τεράστιας ἀποστάσεως καί τῶν ποιοτικῶν διαφορῶν πού ὑφίστανται ἀνάμεσα σ' ἓναν ραδιοτεχνίτη ἐπιπαραδείγματι πού ἐπισκευάζει ἓνα ραδιόφωνο κἀνοντας χρῆσι τῶν τεχνικῶν του γνώσεων, ἓναν χειροῦργο πού κάνει μιὰ λεπτὴ ἐπέμβασι — καί στὸ δάσκαλο πού μεταλαμπαδεύει πνευματικὰ φῶτα ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς δικῆς του παιδεῖας. Ὅτι οἱ ἐπτικέτες αὐτές (αὐτενέργεια καί τὰ συναφῆ) εἶναι ἐλαστικὲς θεωρητικὲς κατασκευὲς πού ὑφίστανται ἀληθινὴ μεταμόρφωσι ἀπὸ περίστασι σὲ περίστασι, κατὰ τὴ μεταφορὰ τους π.χ. ἀπὸ ἓνα χῶρο ἐργαστηρίου σὲ μιὰ ὥρα θρησκευτικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς ἀγωγῆς. Ὅτι μὲ ἀποκλειστικὰ παιδοκεντρικὲς ἀρχὲς παραγνωρίζεται ἀσυγχώρητα τὸ δεύτερο σκέλος τοῦ διαλεκτικοῦ σχήματος τῆς ἀγωγῆς, οἱ ἀξιώσεις τ.ἔ. τοῦ πολιτιστικοῦ κεφαλαίου. Καί ὅτι προκειμένου εἰδικώτερα γιὰ μαθήσεις, ὅπως ἡ τέχνη καί ἡ θρησκεία, πού ἀναφέρονται σὲ περιοχὲς ἐμπειρίας διαφορετικῆς κατὰ θάσιν ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη καί τὴν τεχνολογία, ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος προσεγγίσεως, εἶναι διὰ τῆς μυήσεως—μὰ πολὺ λεπτὴ ὑπόθεσι ὀργανώσεως τοῦ συγκινησιακοῦ πλέγματος ἢ τῶν μεταφυσικῶν ἀνησυχιῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Α. ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΝ. ΚΑΣΙΩΛΑ

B. ED. Πανεπιστημίου Έδιμβούργου

A. Είσαγωγή

Το πρόβλημα τῶν ἀνωμάλων καὶ καθυστερημένων ἢ δυσπροσαρμοστων παιδιῶν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ὁ δάσκαλος καὶ ἀγωνίζεται γιὰ τὴ λύσι του, καθημερινὰ στὸ σχολεῖο. Μάλιστα, στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἀγωνίζεται ἄοπλος διότι ἡ πολιτεία δὲν τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπαραίτητη μὀρφωσι μὲ τὴν ὁποῖα θὰ ἦτο σὲ θέσι νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ καὶ νὰ τὸ λύσῃ καὶ ἔτσι γινόμεθα μάρτυρες ἑνὸς φαινομένου ὄχι καὶ τόσο κολακευτικοῦ γιὰ τὴν σημερινὴ κατάστασι τῆς παιδείας μας. Βλέπομε ἄλλοτε τὰ ἀθῶα αὐτὰ πλάσματα νὰ καθυστεροῦνται σὲ μίᾳ ἀπὸ τὶς μικρὲς τάξεις — διότι ὁ δάσκαλος νομίζει ὅτι ἡ καθυστέρησι τὰ ὠφελεῖ ἢ διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὰ, ἀφοῦ ἀποτελοῦν δι' αὐτὸν δισεπίλυτο πρόβλημα — ἢ προωθοῦνται στὶς ἀνώτερες τάξεις καὶ ἀποφοιτοῦν τοῦ σχολεῖου, χωρὶς νὰ ἔχουν ὠφεληθῆ ἄρκετά, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ τὸ σχολεῖο ἀπὸ τὴν παρουσίᾳ των.

Οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῆς παιδείας, τὴν ὁποῖα δὲν λαμβάνουν, διότι ἡ πολιτεία δὲν μεριμνᾷ ἐπαρκῶς γι' αὐτὴ τὴν κατηγορία παιδιῶν. Τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἀντιμετωπίζεται σήμερα μὲ τὴν λειτουργία τοῦ εἰδικοῦ σχολεῖου Καισαριανῆς ὡς καὶ μερικῶν ἄλλων ἰδρυμάτων ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

Λέγομε ὅτι τὸ δημοκρατικὸ μας πολίτευμα παρέχει ἰσότητα εὐκαιριῶν δι' ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι προικισμένοι μὲ ἰκανότητες καὶ πλεονεκτήματα νὰ τύχουν παιδείας γιὰ τὴν ἰδικὴν των ἀνάπτυξι καὶ καλλιέργεια καὶ γιὰ νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίᾳ των πρὸς τὴν ὀλότητα, τοὺς συνανθρώπους των. Θὰ πρέπει ὅμως αὐτὴ ἡ ἰσότητα εὐκαιριῶν νὰ παρέχεται καὶ γιὰ τοὺς ὀλιγώτερο ἰκανοὺς, τοὺς μειονεκτοῦντας, τοὺς ἀνωμάλους καὶ δυσπροσαρμοστούς. Μόνον ὅταν ληφθῇ καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ αὐτὰ πλήρης μέριμνα, θὰ ἠμπορούσαμε νὰ εἰποῦμε ὅτι παρέχεται ἰσότητα εὐκαιριῶν γιὰ τὴν παιδεία ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς χώρας μας. Ἐχομε ἀνάγκη μιᾶς παιδείας ποικίλης σὲ περιεχόμενο, σὲ μεθοδο καὶ ὀργάνωσι, γιὰ νὰ καλύψῃ ὄλους τοὺς τομεῖς καὶ νὰ συμβάλῃ στὴν πρόοδο καὶ τὴν ἔξοδο τῆς χώρας μας ἐκ τῆς ὑποαναπτύκτου καταστάσεως εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται.

Β. Θέση του προβλήματος

Υπάρχει, όπως λέγαμε προηγουμένως, ένα ποσοστό μαθητών οι οποίοι, διά πολλούς και ποικίλους λόγους, αδυνατούν να παρακολουθήσουν τον όμαλόν ρυθμό τής σχολικής εργασίας και χωλαίνουν. Σε πολλά σχολεία τὸ ποσοστὸ αὐτὸ κυμαίνεται γύρω στὸ 5%, εἰς ἄλλα φθάνει τὸ 10% ἢ καὶ τὸ 15%. Φυσικὰ τὸ ποσοστὸ αὐτὸ κατανέμεται σ' ὅλες τὶς τάξεις τοῦ σχολείου. Ὁ διδάσκαλος, ἄοπλος διὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν μαθητῶν αὐτῶν προσπαθῆ νὰ τὸ λύσῃ μὲ λύσεις ἐμβαλωματικές. Στὴν ἀρχή, κατὰ κανόνα, βλέπει ὅλους τοὺς μαθητὰς τῆς τάξεώς του ὡς ἴσους, μὲ ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Διδάσκει σὲ ὅλους καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ὅλους τὴν αὐτὴ ἐργασία. Μὲ τὴν πάροδο ὀλίγου χρόνου παρουσιάζονται ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐργασία τῆς τάξεως. Καταβάλλεται προσπάθεια ἀπὸ τὸν διδάσκαλο νὰ βοηθηθοῦν διὰ νὰ συμβαδίσουν μὲ τοὺς ἄλλους, χρησιμοποιοῦνται ἀμοιβές καὶ ποινές καὶ ὅταν διαπιστωθῆ ὅτι καὶ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ καθυστεροῦν, ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν τύχην των «καὶ ὅσα μάθουν», διότι ἀποτελοῦν, ὅπως ἐν συνεχείᾳ θὰ εἴπωμε, ἐμπόδιο εἰς τὴν ὅλη ἐργασία τῆς τάξεως. Τοὺς ἐγκαταλείπει στὴν τύχη των ὄχι ἀπὸ ὀκνηρία, ἀλλὰ ἀπὸ ἀδυναμία ἀντιμετωπίσεως τοῦ δυσκόλου τούτου προβλήματος. Ὑπάρχουν βέβαιοι πολλοί, ἀρμόδιοι καὶ μὴ, οἱ ὅποιοι μέμφονται τὸν διδάσκαλο, τοῦ ἀποδίδουν εὐθύνας καὶ ἀξιοῦν ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ δύσκολο γι' αὐτὸν ἔργο καί, εὐκαιριακῶς παρέχουν μερικές ἐπιπόλαιες καὶ τετριμμένες ὁδηγίες καὶ συμβουλές μὲ τὴν διαβεβαίωσι ὅτι ἂν τὶς ἀκολουθήσῃ θὰ ἐπιτύχῃ στὴ λύσι τοῦ προβλήματος.

Ὦνομάσαμε προηγουμένως τὸ πρόβλημα τῶν καθυστερούντων παιδιῶν δύσκολο καὶ τώρα θὰ προσπαθήσωμε νὰ τὸ ἀναλύσωμε γιὰ νὰ φανῆ ἡ δυσκολία του.

Ἡ πρώτη δυσκολία εἶναι ὅτι δὲν ἤμποροῦμε νὰ κατατάξωμε σὲ μιὰ κατηγορία τὰ πνευματικῶς καὶ σχολικῶς μειονεκτοῦντα παιδιά, διότι ποικίλουν σὲ γενικὲς ἰκανότητες καὶ εἰδικὲς τάσεις. Προέρχονται ἀπὸ διαφορετικὸ κοινωνικὸ περιβάλλον, ἔχουν διαφορετικὲς ἐμπειρίες καὶ δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴ ἰδιοσυγκρασία. Δὲν ἔχουν τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα ἢ μειονεκτήματα τοῦ χαρακτήρος, τὰ αὐτὰ διαφέροντα, τὶς αὐτὲς ἐπαγγελματικὲς προτιμήσεις.

Τὰ μειονεκτικὰ παιδιά δὲν δύνανται νὰ καταταχθοῦν εἰς σαφῶς καθωρισμένους τύπους ἢ κατηγορίας. Ἀπὸ παρατηρήσεις γενομένας εἰς ψυχοδιαγνωστικούς καὶ ἰατροπαιδαγωγικούς σταθμούς ἀπεδείχθη ὅτι τὰ παιδιά τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦνται ἐκεῖ δὲν παρουσιάζουν μόνον ἓνα σύμπτωμα ἀνωμαλίας. Τὰ προβλήματά των καὶ οἱ αἰτίες οἱ ὁποῖες τὰ δημιουργοῦν εἶναι κατὰ κανόνα σύνθετα καὶ πολύπλοκα. Ἄλλοτε ἐπιστεύετο ὅτι ἡ διάγνωσις καὶ ἡ θεραπεία τῶν περιπτώσεων αὐτῶν ἦτο εὐκόλος ἂν καθωρίζετο διὰ μετρήσεως ἢ θέσις τῶν παιδιῶν αὐτῶν εἰς τὴν κλίμακα νοημοσύνης. Ἡ παρατήρησις καὶ ἡ ἔρευνα ἀπέδειξαν ὅτι μειονεκτικὰ παιδιά μὲ τὸν αὐτὸ δείκτη νοημοσύνης πολλὰς φορές παρουσιάζουν μεγάλη διαφορὰ στὸν χαρακτήρα των, τὴν σχολικὴν ἐπίδοσιν καὶ τὶς φιλοδοξίες των καὶ ἔτσι δὲν ἤμποροῦμε νὰ εἴποῦμε ὅτι τὰ παιδιά αὐτὰ ἔχουν κοινὲς ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ Ή ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

“Αν και τὸ κάθε παιδί ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἐμπειρίες οἱ ὁποῖες εἶναι ἰδιόρρυθμοι καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἔχει δικά του προβλήματα, τὰ μειονεκτικὰ παιδιὰ δύνανται νὰ καταταχθοῦν μᾶλλον σὲ ὁμάδες καὶ ὄχι σὲ κατηγορίες.

1. Κατ’ ἀρχὴν ὑπάρχει ἡ ὁμάδα τῶν παιδιῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα λόγω ἀπουσιῶν, συχνῆς ἀλλαγῆς σχολείων, κακῆς διδασκαλίας καὶ ἄλλων παρομοίων αἰτίων δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐργασία τῆς τάξεως καὶ ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῆς διδασκαλίας.

2. Σὲ μίαν ὁμάδα δύνανται νὰ καταταχθοῦν ἐκεῖνοι οἱ μειονεκτικοὶ μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν ἀδυναμίαν στὰ βασικὰ μαθήματα, τῶν γλωσσικῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν ἢ καὶ σ’ ὠρισμένα ἄλλα μαθήματα, ὅπως στὴν γεωγραφία, στὰ φυσικὰ κλπ.

3. Μία ἄλλη ὁμάδα μειονεκτούντων μαθητῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ σημειώσουν κάποια πρόοδο στὰ τεχνικὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ ἔχουν Ν.Δ. ἀπὸ 55-70.

4. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ ὁμάς τῶν μαθητῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι οὔτε εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα παρουσιάζουν ἱκανοποιητικὴ ἐπίδοσι. Βέβαια εἶναι ἐπιδεικτικοὶ ἀσκήσεως, ὁ Δ.Ν. των κυμαίνεται μεταξὺ 40 καὶ 55. Οὐδεμία ὠφέλεια ἀποκομίζουν οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν διδ)λίαν τῆς τάξεως καὶ ἐπιδρῶν δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Οἱ μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν στὶς δύο πρῶτες ὁμάδες χαρακτηρίζονται ὡς «σχολικῶς καθυστερημένοι», ἐνῶ οἱ μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν στὶς δύο τελευταῖες ὁμάδες χαρακτηρίζονται ὡς «πνευματικῶς ἢ διανοητικῶς καθυστερημένοι» ἀφοῦ ἡ νοημοσύνη των κυμαίνεται μεταξὺ 40 καὶ 75 βαθμῶν. Ὡς διανοητικῶς ἢ πνευματικῶς μειονεκτούντες, σχολικῶς ἀνώμαλοι, καθυστερημένοι, ἠλίθιοι, ἀνεπίδεκτοι ἀγωγῆς κλπ. δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν οἱ μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν στὶς δύο τελευταῖες ὁμάδες. Οἱ ἀνήκοντες σὲ κάθε ὁμάδα πρέπει νὰ θεωροῦνται ὅτι, ἔχουν τὰ δικά των προτερήματα καὶ ἐλαττώματα, θὰ ἀκολουθήσουν τὴν δική των ζωὴ καὶ ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς καλύτεροι ἢ χειρότεροι ἄλλων οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν σὲ ἄλλη ὁμάδα.

ΟΜΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΙΑΚΟΠΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙ

Πολλῶν παιδιῶν ἡ ἐκπαίδευσίς των διακόπτεται γιὰ πολλοὺς λόγους καὶ κυρίως γιὰ λόγους ἀσθενείας ἢ μετακινήσεως. Λόγω τῶν πολλῶν ἀπουσιῶν οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ παρουσιάζουν καθυστέρησι σὲ πολλὰ μαθήματα. Δὲν κατῴρθωσαν νὰ γίνουν κάτοχοι βασικῶν γνώσεων καὶ δεξιοτήτων κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς μαθήσεως. Μὲ τὴν βοήθειαν τῆς οἰκογενείας, μὲ ἰδικὴν των προσπάθειαν καὶ μὲ τὴν ἰκανότητά των νὰ μαθαίνουν ἀπὸ τὶς ἐπαναλήψεις καὶ τὶς ἀνασκοπήσεις μερικοὶ μαθηταὶ τῆς ὁμάδος αὐτῆς ἀποκτοῦν αὐτὲς τὶς βασικὲς γνώσεις καὶ δεξιότητες ἀλλὰ οἱ περισσότεροι δὲν τὸ ἐπιτυγχάνουν. Ὁ ἐπιδέξιος διδάσκαλος μὲ μίαν ὀλιγάριθμο τάξι καὶ μὲ διαθέσιμο χρόνο γιὰ ἀτομικὴ ἐργασία, δύναται στὶς περισσότερες περιπτώσεις νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀπαιτούμενη θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ἄλλ’ ὅταν δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ τὸ πράξῃ, μερικοὶ

μαθηταί τῆς ομάδος αὐτῆς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἀντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες στὴν ἐκμάθησι προκαταρκτικῶν βασικῶν γνώσεων. Παιδαγωγικοὶ ψυχολόγοι ἐργαζόμενοι σὲ παιδοψυχιατρικὲς κλινικὲς καὶ ἰατροπαιδαγωγικοὺς σταθμοὺς συχνὰ ἀνακαλύπτουν ὅτι ὁ μαθητὴς ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν 10 ἐτῶν ἀντιμετωπίζει δυσκολίες καὶ παρουσιάζει ὄχι ἱκανοποιητικὴ ἐπίδοσι στὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς, δὲν εἶχε γίνει κάτοχος τῶν θεμελιωδῶν γνώσεων τῆς τεχνικῆς τῶν πράξεων, λόγω ἀπουσιῶν ἢ παρομοίων αἰτίων κατὰ τὰ πρῶτα σχολικὰ ἔτη.

Τὰ κενὰ εἰς τὴν μάθησιν δὲν ὀφείλονται πάντοτε εἰς τὰς σημειωθεῖσας ἀπουσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συχνὴν ἀλλαγὴν σχολείων. Ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ σχολείων ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ πολλῶν παιδιῶν, τόσον εἰς ἀστικὲς ὅσον καὶ εἰς ἀγροτικὲς περιοχάς, ἂν καὶ πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἡ ἀλλαγὴ περιβάλλοντος ἐπιδρᾷ εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ.

Ἀκόμη ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς μαθήσεως ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ διδασκάλου, ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ μεθόδων διδ)λίας καὶ ὀργανώσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς ὅλης ἐργασίας, ἡ ἀκατάλληλος μέθοδος πειθαρχήσεως καὶ ἀγωγῆς ἀπὸ μέρους τοῦ διδασκάλου. Μέθοδος πειθαρχίας ἀποτελεσματικὴ διὰ τὸ σύνολον τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως δυνατὸν νὰ μὴν εἶναι ἀποτελεσματικὴ δι' ἓνα ἢ περισσοτέρους μαθητάς. Δυσμενῶς ἐπὶ τῆς μαθήσεως ἐπιδρῶν καὶ οἱ συνθήκες διαβιώσεως εἰς τὴν οἰκογένειαν. Οἱ οἰκογενειακὲς κρίσεις ἢ κρίσεις εἰς τὴν προσωπικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ μειώνουν προσωρινῶς τὴν ἰκανότητά διὰ σχολικὴν ἐργασίαν.

Κατὰ κανόνα ἡ ἀδυναμία ἑνὸς μαθητοῦ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὶς σχολικὲς του ὑποχρεώσεις δὲν περιορίζεται εἰς ἓνα μόνον μάθημα. Ὁ μαθητὴς ὁ ὁποῖος δὲν κατέχει τὶς βασικὲς γνώσεις ἑνὸς μαθήματος ἀναπτύσσει ἓνα συναίσθημα κατωτερότητος τὸ ὁποῖο ὀλίγον κατ' ὀλίγον καλύπτει ὀλόκληρον τὸ πεδῖον τῆς μαθήσεως καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς του.

ΜΑΘΗΤΑΙ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Πολλοὶ μαθηταί παρουσιάζουν καθυστέρησιν εἰς ἓνα ἢ καὶ περισσότερα σχολικὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταί αὐτοὶ φοιτοῦν ἀνελλιπῶς καὶ ὁ Δείκτης νοημοσύνης των εἶναι ὑψηλός. Αἱ εἰδικαὶ ἀδυναμίαι ἢ ἀνικανότητες παρουσιάζονται εἰς τὸ γλωσσικὸν μάθημα, — καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν — ὡς καὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς. Ἡ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότης αὕτη εἶναι εἰδικὴ ὄχι ἐπειδὴ ἡ γεννησιουργὸς αἰτία εἶναι μοναδική, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν παρουσιάζεται εἰς ἄλλα βασικὰ μαθήματα.

Ἡ ἀδυναμία εἰς τὴν ἀνάγνωσιν πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς ἐλαττωματικὴν ὄρασιν ἢ εἰς ἀδυναμίαν ἀντιλήψεως πολυπλόκων ὀπτικῶν μονάδων ὡς ὀλοκλήρων λέξεων ὡς καὶ εἰς ἔλλειψιν σταθεροῦ προσανατολισμοῦ, ἀπαραιτήτου διὰ νὰ ἴδῃ τὴν λέξιν ἢ πρότασιν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ αὕτη ἢ ἔλλειψις προσανατολισμοῦ παραμένει λόγω κακῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως (ἀδυναμίας εἰς αὕτην) ἢ δι' ἄλλους λόγους. Εἶναι δυνατὸν ἐπίσης νὰ ὀφείλεται εἰς ἔλλειψιν συντονισμοῦ τῶν μυῶν τῶν ὀφθαλμῶν, εἰς ἀκουστικὴν ἀνεπάρκειαν, εἰς ἀνεπάρκειαν τῶν ρυθμικῶν κινήσεων τῶν ὀφθαλμῶν κατὰ μῆκος τῶν τυπωμέ-

νων σειρών, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν καλὴν ἀνάγνωσιν. Ἀκόμη μειονεκτήματα εἰς τὴν ὁμιλίαν καθιστοῦν πολλάς φορές τὸν μαθητὴν νευρικὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως μὲ συνέπειαν ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Ταῦτα ἐπιδροῦν δυσμενῶς τόσον ἐπὶ τῆς ἠχηρᾶς ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως. Πολλὰς φορές ἡ ἀδυναμία εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὀφείλεται εἰς παράγοντας συνδεδεμένους μὲ τὴν προτίμησιν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης χειρὸς (ἀριστερόχειρ ἢ δεξιόχειρ) καὶ μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ὀφθαλμοῦ κατὰ τὴν κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν (ὀπτικήν) τῶν ἀντικειμένων. Ἐκ παρατηρήσεων διεπιστώθη ὅτι ἡ ἀντίθεσις εἰς τὴν προτίμησιν χειρὸς καὶ ὀφθαλμοῦ (δηλαδὴ ἀριστερόχειρ — δεξιόφθαλμος, ἢ δεξιόχειρ — ἀριστερόφθαλμος) ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος. Δυσμενῶς ἐπιδρᾷ καὶ τὸ πτωχὸν λεξιλόγιον τῶν μαθητῶν. Συνήθως ἡ ἀδυναμία εἰς τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι σύμπτωμα ἀνωμαλίας καὶ κακῆς προσαρμογῆς.

Τὰ αἷτια μιᾶς ἀδυναμίας καὶ ἀνικανότητος εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς δυνατὸν νὰ μὴν εἶναι τόσον πολύπλευρα καὶ πολύπλοκα ὅπως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπενεργοῦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ συνήθως εἶναι πλέον δύσκολα εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν.

3. Οἱ πνευματικῶς καθυστερημένοι μαθηταὶ

Εἰς τὴν ὁμάδα αὐτὴν δυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα φοιτοῦν εἰς εἰδικὰ σχολεῖα ἢ εἰς εἰδικὰς τάξεις. Ὁ Δείκτης νοημοσύνης των κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ 55 καὶ τοῦ 70. Ἡ πείρα ἀπέδειξε ὅτι οἱ μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν Ν.Δ. κάτω τοῦ 70, σπανίως ὠφελουῦνται ἀπὸ τὴν φοίτησιν καὶ τὴν διδ(λ)λίαν εἰς συνήθεις τάξεις κανονικῶν σχολείων καὶ γενικῶς ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἡ παρουσία ἐνὸς παιδιοῦ μὲ αὐτὸν τὸν βαθμὸν ἱκανότητος εἰς μίαν τάξιν παιδιῶν, μὲ δυνάμεις μέσου ὄρου, μειώνει τὴν δυναμικότητα τῆς τάξεως ὡς συνόλου. Ἀλλὰ καὶ ἂν θεωρεῖται σκόπιμον, πρὸς χάριν αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ τῶν ἄλλων ὁμαλῶν παιδιῶν, νὰ ἐκπαιδεύωνται κεχωρισμένως, δὲν πρέπει νὰ θεωροῦνται ἀνίκανα πρὸς μάθησιν ἢ ὅτι ἐλλείπουν ἀπὸ αὐτὰ προσόντα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀξιοθαύμαστα καὶ κοινωνικῶς χρήσιμα. Δυστυχῶς ἀκόμη ἐπικρατεῖ γνώμη ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ εἶναι ἀνίκανοι διὰ τὸ κάθε τι. Εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι ἐὰν τὰ παιδιὰ αὐτὰ συγκεντρωθοῦν, καὶ τύχουν εἰδικῆς παιδείας, θὰ ἀποδώσουν κατὰ τὰς δυνάμεις των. Ἡ σύγχρονος ψυχολογία δὲν εἶπε τὴν τελευταίαν τῆς λέξιν δηλώνουσα ὅτι ἡ νοημοσύνη κατανέμεται ὁμαλῶς εἰς ὅλον τὸν πληθυσμὸν καὶ ὅτι ἕνα ποσοστὸν ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν μικρὰς ἱκανότητας εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῆς καμπύλης ὁμαλῆς κατανομῆς. Αἱ σύγχρονοι θεωρίαι περὶ πνευματικῶν ἱκανοτήτων παραδέχονται ὅτι μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν χαμηλὴν νοημοσύνην ὑπάρχουν διαφοραὶ ὡς πρὸς τὰς εἰδικὰς ἱκανότητας. Ἀπὸ τὴν πρᾶξιν ἐπιβεβαιοῦνται ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν τῶν ἐξαιρετικῶν ἱκανοτήτων. Ἀπὸ παρατηρήσεις εἰς τάξεις παιδιῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς διεπιστώθη ὅτι μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουν κλίσιν εἰς τὴν μουσικὴν, τὸν χορὸν, τὴν χειροτεχνίαν ἢ τὸ σχέδιον. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία αὐτῶν δὲν κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν μέσην ἀπόδοσιν, ἀλλ' ἡ ὑπαρξίς τῆς μειοψηφίας αὐτῆς μᾶς θυμίζει τὸ γεγονός ὅτι τὰ παιδιὰ αὐτὰ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθοῦν ὡς ἀνεπίδεκτα ἀγωγῆς. Ἄλλωσ-

τε ή μειοψηφία αυτή αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό αριθμό παιδιών και όχι μίαν άμελητέα ποσότητα ή όποια είναι δυνατόν να άγνοηθή. Έάν άφεθοῦν εις την τύχην των και παραμεληθοῦν θα έλθη ή στιγμή κατά την όποίαν άναγκαστικῶς θα επισύρουν την προσοχήν τής κοινωνίας διότι θα τής είναι θάρος και άπειλή. Άλλά και λόγοι φιλανθρωπίας έπιβάλλουν την λήψιν ειδικής μερίμνης δια τους μαθητάς τής κατηγορίας αυτής. Τα παιδιά αυτά είναι συνάνθρωποι μας και έχουν ανάγκην τής βοηθείας μας. Πρέπει να στέλλωνται εις ειδικά σχολεία όχι δια να τίθενται εις τό περιθώριον, αλλά δια να προσεχθοῦν και ικανοποιηθοῦν καλλίτερα αί ανάγκαι των. Άργότερον, όταν θα μεγαλώσουν, ή ζωή θα έχη άπαιτήσεις από αυτά και θα πρέπει να είναι εις θέσιν να ανταποκριθοῦν εις αυτάς. Πλήν όμως ο διαχωρισμός αυτός έχει και τους κινδύνους του. Είναι δυνατόν τά παιδιά αυτά να θεωρήσουν τον κόσμον τῶν ένηλίκων ως έμοιον με την προστατευομένην κοινωνίαν εις την όποίαν έπέρασαν την σχολικήν των ζωήν. Δια να αντιμετωπισθῆ ο κίνδυνος αυτός άπαιτείται προσοχή από μέρος τῶν διδ)λων κατά την διδ)λίαν.

Δέν είναι όρθον να πιέζωνται οί μαθηταί τής κατηγορίας ή μάλλον τής ομάδος αυτής να φθάσουν από άπόψεως έπιδόσεως, τους άλλους όμαλους συμμαθητάς των, άλλ' άπεναντίας θα πρέπει να ένθαρρύνωνται να έπιδοθοῦν, τόσον όσον τους έπιτρέπουν αί δυνάμεις και ικανότητές των δια να γίνουν κάτοχοι εκείνων τῶν γνώσεων και δεξιοτήτων αί όποίαι τους παρέχουν ικανοποίησιν και τους καθιστοῦν ικανούς ν' ανταποκριθοῦν εις τάς ύπευθυνότητας τής ζωής.

Εις τάς προηγμένας χώρας τής δύσεως δια τῶν μελετῶν, τῶν έρευνῶν και τῶν πειραματισμῶν έχουν άποκτήσει άρκετήν έμπειρίαν δια την έπινόησιν προγραμμάτων και μεθόδων καταλλήλων δια τους μαθητάς τής κατηγορίας αυτής. Εις τά σχολεία των συνεχίζονται οί πειραματισμοί και αί έρευναι. Και εις την χώραν μας πρέπει να ληφθῆ πρωτοβουλία δια την έρευναν, την μελέτην και την κατά κάποιον τρόπον αντιμετώπισιν του προβλήματος αυτού.

4. Άνεπίδεκτοι άγωγῆς μαθηταί

Οί μαθηταί τής ομάδος αυτής είναι άνίκανοι, λόγω διανοητικῆς ανεπαρκείας, να ώφεληθοῦν εκ τής φοιτήσεώς των εις τό σχολείον. Έν τούτοις είναι εις θέσιν να άποκτήσουν ώρισμένας καλάς έξεις και να ύπακούουν εις άπλάς οδηγίας. Ο δείκτης τής νοημοσύνης των κυμαίνεται μεταξύ του 40 και του 55. Τα παιδιά αυτά δύνανται να διδαχθοῦν τάς στοιχειώδεις έξεις άτομικῆς ύγιεινῆς. Είναι εις θέσιν να εκμάθουν την κατασκευήν άπλῶν χειροτεχνικῶν έργων (δια την όποίαν άπαιτείται έπανάληψις μιᾶς ένεργείας) μουσική, χορόν και παιγνίδια. Δέν είναι ικανά να κερδίσουν τά πρὸς τό ζῆν άν και μερικά έξ αυτῶν δύνανται να συμβάλλουν κατά τι. Εις την Μεγ. Βρεττανίαν και τάς Ήνωμ. Πολιτείας έχουν ιδρυθῆ, δια τά παιδιά τής ομάδος αυτής «κέντρα άπασχολήσεως». Τοιουτοτρόπως τό σχολείον άπαλλάσσεται τής παρουσίας τῶν παιδιῶν αυτῶν τά όποία έχουν ανάγκην τής ιδιαιτέρας προσοχῆς του διδασκάλου άνευ έλπίδων προόδου εις τά μαθήματα. Είναι δύσκολον να άποφανθῆ τις εάν τά παιδιά με τόσον χαμηλήν νοημοσύνην θα πρέπει να φοιτοῦν εις σχολεία διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν

ἢ εἰς κέντρα ἀπασχολήσεως. Εἶναι ὅμως προτιμότερον κατ' ἀρχὴν νὰ στέλλεται τὸ παιδί εἰς τὸ σχολεῖον παρὰ εἰς τὸ κέντρον ἀπασχολήσεως. Ὅταν ὅμως διαπιστωθῇ ὅτι ἀπὸ τὴν φοίτησίν του εἰς τὸ σχολεῖον δὲν ἀποκομίζει οὐδεμίαν ὠφέλειαν, τότε θὰ πρέπει νὰ ὀδηγηθῇ εἰς ἓνα κέντρον ἀπασχολήσεως.

5. Οἱ ψυχωτικοὶ μαθηταὶ

Ὡς ἐκπαιδευτικοὶ δίδομεν ἔμφασιν εἰς τὰς πνευματικὰς ἰκανότητας. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ἡ σύγχρονος ψυχολογία ἢ ὁποῖα μᾶς ἐφοδιάζει μὲ πάσης φύσεως tests καὶ τεχνικὰς μετρήσεώς των. Πέραν ὅμως τῶν πνευματικῶν ἰκανοτήτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη πλευρὰ τοῦ ψυχικοῦ θίου, τὸ συναίσθημα. Ἡ ψυχολογία δὲν μᾶς παρέχει tests διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἄλλων πλευρῶν τοῦ ψυχικοῦ θίου καὶ τῆς διαγωγῆς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν τὰ παιδιὰ εἰς τοὺς ἐνηλίκους δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα. Ἡ συναισθηματικὴ ζωὴ καὶ ἡ προσπάθεια νὰ γίνῃ μία ἐπιθυμία ἢ ἀποστροφή πραγματικότης εἶναι πολὺ συχνὰ πηγὴ ἐμποδίων διὰ τὰ παιδιὰ καὶ πρέπει νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τόσο τῶν γονέων ὅσον καὶ τοῦ διδασκάλου.

Εὐτυχῶς αἱ ἀνωμαλίες τῆς συναισθηματικῆς ζωῆς, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρεσίμων περιπτώσεων, εἶναι ὠλοκληρωμένοι καὶ ἔκδηλοι. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰς ὑπόκεινται εἰς παιδαγωγο-ψυχολογικὴν θεραπείαν. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας πολλὰ παιδιὰ μὲ συναισθηματικὰς διαταραχὰς ἐνοσηλεύθησαν εἰς τὰς παιδο-ψυχιατρικὰς κλινικὰς καὶ τοὺς ἰατροπαιδαγωγικοὺς σταθμοὺς ὅπου ἐφηρμόσθησαν ἐπιτυχῶς πολλοὶ μορφαὶ θεραπείας.

Αἱ δυσκολώτεροι περιπτώσεις συναισθηματικῶν ἀνωμαλιῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπευθοῦν μὲ τὴν χρῆσιν τῶν συνήθων τρόπων θεραπείας τῶν χρησιμοποιουμένων εἰς τὰς παιδοψυχιατρικὰς κλινικὰς. Οἱ μαθηταὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς (ψυχωτικοί) ἔχουν ροπὰς αἰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπευθοῦν μὲ τὰς συνήθεις παιδαγωγικὰς μεθόδους, καὶ αἰ ὁποῖα εἶναι τοιαύτης φύσεως ὥστε ἐπηρεάζουν δυσμενῶς τὴν ζωὴν καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν ὁμαλῶν παιδιῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνήκουν τὰ σεξουαλικῶς ἀνώμαλα παιδιὰ, τὰ ἐπικιδύνως θέβαια καὶ τὰ ὀλοσχερῶς ἀδιάφορα διὰ τὰ διαφέροντα τῶν ἄλλων. Ταῦτα ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῆς ψυχιατρικῆς θεραπείας εἰς ψυχιατρικὰς κλινικὰς παίδων καὶ διδασκαλίας ὑπὸ διδασκάλου μὲ ἀνάλογον μόρφωσιν.

Πρὶν τελειώσωμεν τὴν συζήτησιν περὶ τῶν ψυχωτικῶν παιδιῶν θὰ πρέπει νὰ τονίσωμεν ὅτι τὰ προβλήματα τῶν συναισθηματικῶς διαταραγμένων παιδιῶν δύνανται κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ὑπὸ τῶν ψυχολογο-παιδαγωγικῶν κλινικῶν καὶ μόνον σοβαραὶ περιπτώσεις πρέπει νὰ στέλλωνται εἰς παιδοψυχιατρικὰς κλινικὰς. Εἰς τὰς κλινικὰς αὐτάς, (καὶ ἐκεῖ ὅπου αὐταὶ λειτουργοῦν) δίδεται ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὴν μεταχείρισιν τῶν παιδιῶν, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι ἄψογος καὶ ἡ ἐνδεδειγμένη δι' ἐκάστην περίπτωσιν. Ἀκόμη ἐκεῖ τὸ ψυχωτικὸ παιδί δύναται νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Τοιαῦτα κλινικὰ λειτουργοῦν εἰς Ἡνωμένους Πολιτείας καὶ εἰς Μεγ. Βρετανίαν. Εἰς τὴν χώραν μας τελευταίως λειτουργεῖ τὸ νοσο-

κομείον νευρωτικῶν παιδιῶν τῆς Ν. Πεντέλης ὡς καὶ τὸ "Ίδρυμα ἀπροσαρμοστων παιδῶν ἢ «Θεοτόκος». Εἰς τὰς κλινικὰς αὐτὰς θὰ στέλλωνται παιδιὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνάγκην προσαρμογῆς τὴν ὁποῖαν δὲν ἡμπορεῖ νὰ προσφέρῃ τὸ σπίτι. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἡ μελέτη καὶ ἡ θεραπεία τῶν παιδιῶν μὲ συναισθηματικὰς διαταραχὰς, εὕρσκεται ὄχι μόνον εἰς τὴν χώραν μας, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς προηγμένας χώρας τῆς Δύσεως, εἰς τὰ πρῶτα στάδια καὶ τὰ λειτουργοῦντα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδρύματα εἶναι ὀλιγάριθμα.

Τὸ θέμα τῶν ψυχωτικῶν παιδιῶν πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας. Θὰ πρέπει νὰ γίνῃ προσεκτικὴ μελέτη τοῦ προβλήματος ἀπὸ εἰδικούς, ἔρευνα διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ ποσοστὸν τῶν παιδιῶν τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας καὶ ἐν συνεχείᾳ λήψις τῶν καταλλήλων διὰ τὴν λύσιν του μέτρων.

Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν καθυστερημένων παιδιῶν

Ὅμιλήσαμε ὡς τώρα γιὰ τὸ πρόβλημα τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, γιὰ τὶς εἰδικὰς ομάδας ἢ κατηγορίας στὶς ὁποῖες δυνάμεθα νὰ τὰ κατατάξωμε καὶ ἀναφερθῆκαμε στὰ αἷτια τῆς καθυστέρησεως καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῶν. Ἐν συνεχείᾳ πρέπει νὰ συζητήσωμεν περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ τρόπου ἐξακριβώσεως τῶν παιδιῶν μὲ πνευματικὰς συναισθηματικὰς ἀνωμαλίαις καὶ ἀνικανότητες. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεταί γρήγορα ἢ ἐξακρίβωσι τῆς ἀδυναμίας, τῆς ἀνικανότητος, ἀνωμαλίας ἢ διαταραχῆς γιατί ἡ καθυστέρησι αὐτῆ, καθυστερεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν παροχὴν τῆς εἰδικῆς ἀγωγῆς, παρατείνει τὴ χρονικὴ περίοδο κατὰ τὴν ὁποῖα τὸ παιδί δὲν παρουσιάζει ἐπίδοσι ἢ ἀπόδοσι καὶ περιορίζει τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ καθένας ἡμπορεῖ νὰ τύχη τῆς παιδείας ἐκείνης πού ἔχει ἀνάγκη.

Πρέπει ὅμως νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἡ ἐξακρίβωσι, γιὰ νὰ εἶναι σωστὴ καὶ ἀκριβὴς, ἀπαιτεῖ μακρόχρονη παρατήρησι. Ἀκόμη τὴν κάθε μας ἐνέργεια πρέπει νὰ τὴν διέπη ἓνα πνεῦμα δικαιοσύνης πρὸς τὸ παιδί, διότι ὁ χαρακτηρισμὸς ἑνὸς παιδιοῦ ὡς καθυστερημένου κ.λ.π. καὶ ἡ μετακίνησί του ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν τάξιν τοῦ ἢ σχολεῖο τοῦ εἶναι μιὰ σοβαρὴ ἀπόφασις καὶ δὲν πρέπει ἐπιπόλαια νὰ καταλήξωμε σ' αὐτῆ.

Ἡ ἐπινόησι τῶν tests νοημονικῶς καὶ τῶν ἄλλων τεχνικῶν καὶ μέσων μετρήσεως τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἐπιδόσεως κάνει εὐκολώτερη τὴ γρήγορη ἐξακρίβωσι. Ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸ, μὲ τὴν χρησιμοποίησιν ὁποιασδήποτε μεθόδου ἀπ' αὐτὰς πού ἔχομε στὴ διάθεσί μας, νὰ ἐξακριβώσωμε ἀπόλυτα, κατὰ τὸν χρόνο τῆς εἰσόδου τῶν παιδιῶν στὸ σχολεῖο, τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα πού θὰ παρουσιάσουν ἀργότερα ἀνωμαλίαις καὶ θὰ ἔχουν ἀνάγκη εἰδικῆς ἀγωγῆς. Μερικὰ ἀπὸ τὶς βασικὰς πνευματικὰς ἰκανότητες ἀναπτύσσονται μὲ θραδὺ ρυθμὸ, σὲ παρατεταμένον χρόνον καὶ ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς ἰκανοὺς καὶ τοὺς ὀλιγώτερο ἰκανοὺς τείνει νὰ αὐξηθῇ κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως, διότι οἱ ὀλιγώτερο ἰκανοὶ φθάνουν τὸ μάξιμουμ τῆς ἀναπτύξεως των ἐνωρίτερα ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα πού ἡ ἰκανότητά των κυμαίνεται γύρω ἀπὸ τὸ μέσο ὄρο. Λόγω τῶν μεγάλων διαφορῶν εἶναι εὐκολώτερον νὰ διαχωρισθοῦν οἱ πιὸ ἰκανοὶ ἀπὸ τοὺς ὀλιγώτερο ἰκανοὺς κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν

10 ή 11 χρονών παρά κατά την ηλικία τών 7 χρονών. "Όταν ό διαχωρισμός γίνεται κατά τόν 11ον χρόνο, τά παιδιά μέ τή φοίτησί των στό σχολείο καί μέ τήν πρόοδο ή τίς αδυναμίες των, όπως αυτά έκτιμούνται από τούς διδασκάλους τους, ήμποροῦν νά διορθώσουν ή έπιβεβαιώσουν τά πορίσματα πού βγήκαν από μετρήσεις μέ tests καί άλλες τεχνικές. Καί όμως κατά την ηλικία τών 7 χρόνων είναι δυνατόν σέ πολλές περιπτώσεις νά γίνη διάγνωσι.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ

Οί διάφορες κατηγορίες παιδιών πού παρουσιάζουν διανοητικά μειονεκτήματα ή αδυναμίες στό σχολική τους έργασία άπαιτοῦν χρήσι διαφορετικῶν τεχνικῶν έπιβεβαιώσεως καί έκτιμήσεως.

Είναι πολύ εύκολο στό δάσκαλο νά ξεχωρίση τούς μαθητάς εκείνους πού καθυστεροῦν στό σχολική έργασία λόγω πολλῶν άπουσιῶν. Γι' αυτούς άφιερώνει μερικές ώρες ειδικής διδασκαλίας καί διαπιστώνει άν πράγματι ή καθυστέρηση όφείλεται στίς πολλές άπουσίες. 'Ακόμη είναι εύκολο στό δάσκαλο νά ξεχωρίση τίς περιπτώσεις ψυχωτικῶν παιδιῶν. Οί συναισθηματικές διαταραχές είναι συνήθως έκδηλες διότι τά συμπτώματά των είναι έκδηλα. Μετά τήν διαπίστωση τής άνωμαλίας τόν λόγο έχει ό ψυχίατρος στόν όποιο πρέπει νά καταφεύγουν γονεΐς καί δάσκαλοι. Δυσκολίες στόν έξακρίβωσι παρουσιάζουν οί περιπτώσεις τών παιδιῶν μέ ειδικές αδυναμίες ή άνικανότητες καθώς καί οί περιπτώσεις τών παιδιῶν εκείνων πού έχουν κάποιο βαθμό πνευματικής καθυστερήσεως. Στίς περιπτώσεις αυτές πρέπει νά γίνεται χρήσι ψυχολογικῶν τεχνικῶν καί τά άποτελέσματα από τήν έφαρμογήν των νά έρμηνεύονται κάτω από τό φῶς ειδικῶν γνώσεων.

Οί αίτίες πού προκαλοῦν τίς ειδικές αδυναμίες είναι πολύ πολύπλοκες καί για τήν διάγνωσί των άπαιτείται γνώσι καί ίκανότητα χειρισμοῦ τών διαγνωστικῶν tests. κατανόηση, τής ψυχολογίας τής μαθήσεως έφηρμοσμένης στό βασικά μαθήματα τοῦ δημοτικού σχολείου καί άκόμη άρκετή πείρα έργασίας στό σχολείο καί έργασία σέ παιδικές κλινικές χωρίς τή βοήθεια τοῦ Παιδαγωγοῦ - Ψυχολόγου είναι δύσκολο στό δάσκαλο νά ανακαλύψη τά παιδιά πού έχουν ειδικές άνικανότητες. 'Ο Παιδαγωγός - Ψυχολόγος είναι κάτοχος τών άπαραιτήτων γνώσεων καί τεχνικῶν για τήν μελέτη καί τήν κατάλληλη θεραπευτική άγωγή. Στο μέλλον πρέπει στίς παιδαγωγικές 'Ακαδημίες νά προετοιμάζονται οί οί μέλλοντες δάσκαλοι για τήν αντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τών καθυστερούντων μαθητῶν. 'Ιδιαίτερα τώρα πού ή φοίτησι θά είναι τριετής καί θά γίνη αναδιάθρωςι τοῦ προγράμματος, πρέπει νά διδάσκονται οί άπαραίτητες γνώσεις καί νά άσκοῦνται οί σπουδαστές στό χρήσι τών διαγνωστικῶν tests καί τών άλλων τεχνικῶν.

(Συνέχεια στό έπόμενο)